

Дар Славутич

ДОНЬКА

без

ІМЕНІ

поема

ДОНЬКА БЕЗ ІМЕНІ

Printed in Argentina

Яр Славутич

ДОНЬКА БЕЗ ІМЕНИ

ПОЕМА

1952

«ПЕРЕМОГА»

Буенос-Айрес

Душею злинувши увиш,
На попелищі ти лежиш
Без гробика і без хреста.
А я верстаю чужину,
А я терни клену, клену —
І пригасає гнівна мста.

Ти в колі прип'ятських лісів,
Зелений слухаючи спів,
У споминах дерев живеш.
А я, змарнілий, кожну мить
Борю-долаю вочевидь
Мою печаль без меж, без меж.

О, рідна донько! Одноденне,
Моє немівне янголя!
Прилинь, прилинь сюди здаля,
Торкнися ручкою до мене,
Зідчутним подувом пройди,
Моє чоло прохолоди.

I.

—Про наш постій довідавсь ворог . . .
Прощай, Оксано. Йдемо у ліс . . . —
І темні смуги брів суворих
Переламалися навскіс.
Гордїй стоїть, а думи хмурі —
Неначе блискавки порив;
Стоїть — як дуб, відпорний бурі,
Що в глїб коріння запустив:
Лише по жилах водограєм
Гаряче оливо пливе:
І серце рвійно калатає,
І затиха, як неживе.
Та пасмо болю розплелося,
Коли вона (тепло — з очей)
Устала з ліжка, і волосься
Лобїгло хвилями з плечей.
Вона їде, його дружина
(Синїють жилки ніжних скронь),
Не ламле рук, їде неспинна

І не збентежена, либонь:

«Тікаєш сам? А я?»

«Оксано!

Ти скоро ж... матір'ю . . .»

«О, так!

Але чому занадто рано
Мене лишаш? Ех, козак!
Ідемо впарі!» — і прожогом
Вона вдягається, і враз,
За переступленим порогом,
Йому повторює наказ:
— Не гаймо часу! Чуєш, любий?
Дороги автими гудуть . . . —
Вони біжать, а слуги згуби
Вже до села покрили путь.
Вони під вітами вільщини
Спішать униз, де бір заліг,
Униз до мерзлої долини
Луна вигониться з-під ніг.
І крига хрускає над плесом,
І хмара місяць затуля,
Щоб не побачити есесам,
Куди біжать і звідкіля.
Бренить оголена дорога,
Гуде холодний косягир,
І знайвим баслом вартового
Іх зустрічає темний бір.

Чудові дні ясного квітня,
Коли весни пора новітня
Вступає впевнено в права!
Кущиться густо мурава,
Бруньки наповнюються соком,
І в небі, синім та високім,
Над паром теплої землі
Летять із півдня журавлі.

Тропою — в сонцеві іскристі, —
Горішнім вистеленій листям,
Ідуть Оксана і Гордій.
Весна! Насназі мелодій
Замало простору у грудях
Вона не вміщується в людяк,
Снага розквітла. Мчить вона,
Могутньокрила і ясна,
По косогорах і долинах,
Полями котиться, — в рослинах

Зелену збурюючи кров,
І переможно із дібров
Широкошумний шелест лине
Як лине мриво журавлине.

Хоча у серці яснота —
Оксані тяжко. Вагота
Спиняє. Над горбом вологим,
Сухим викладуючи мохом,
Ладнає місце їй Гордій
На мураві на молодій.

Гордій:

«Стомилась, люба? Я казав же.
Що йти не варт. Оксанко, завше
Ти не послухаєш . . . А втім,
На цім роздоллі веснянім,
Ти стала свіжа і рум'яна»

Оксана:

«Як гарно тут! Куди не гляну,
Довкола сонця блискітки.
Так сяють росяні бруньки,
Що все це кидає в знемогу!»

(кладає руку на пояс)

Під серцем б'ється... Ах, їй-богу,
Який бо жаль, що — хто воно? —
Раніше знати не дано!
Мені здається, донька буде.
А може син?.. Щось трохи нуде . . .
Та це нічого... Промине.
Гаку безпомічну, мене
Гордійко пильно доглядає.»

І тепло в очі зазирає
Вона, розчулена, тому,
Хто крізь доранкову пільму
До міста ходить, через ріки,
По теплий одяг, книги, ліки
І от за кілька довгих днів
До партизанських куренів,
Тайком обходячи облоги,
Прибуде лікар на пологи.

III.

Радій, розмаяна природо!
Вихруйте, сіверські вітри!
Полісся розбуялу вроду
Затоплюй, сонце! Гей, бори;
Гудіть могутньо з-над гори!
І славте, славте, гучно славте,
Лісів одважні аргонавти,
На лоні трав під шум ялини
Народження дитини!

Розцвітай, калинонько,
Край ріки,
Розпускай білесенькі
Пелюстки,

Щоб раденька матінка
Рвала цвіт,
Веселила, славила
Білий світ,

Щоб маленька донька
Край ріки
Брала рученятами
Ягідки . . .

На лоні трав, під шум ялини,
Де сипле сонце на цвітінь
Жовтогарячу миготінь,
Де над пригожістю долини —
В пекельних муках боротьтя:
Знемога смерти й змаг життя, —
Лежить Оксана. Лікар строгий,
Немов стерничий у плавбі,
Не виявляючи тривоги,
Дає підмогу боротьбі.

О, перший крику немовляти!
З яких надхмарних височин
Дістати зваги прославляти
Твого приходу рвійний чин?
Кричи, волай, мала людина!
Жагу життя надхненно клич!
Тобі належить воєдино
Узнати славлений терлич
І купіль красного любистку,
Щоб на незвіданій путі
З дерев життя, як гошу вістку,
Плоди збирати золоті.

І, може, в розпачі край тину
Благословляти день і ніч.
Кричи, волай, мала людино,
Жагу життя надхненно клич
На лоні трав, ялини поруч,
Лежить Оксана... А Гордій
На полонині боровій,
Мов лев, ліворуч і праворуч
Ворожі авта змівши в рів,
Забравши зброю, із загоном
Спішить до рідних куренів.
Але чому бинтом червоним
Повита в сотника нога?
Гордій на неї наляга
І нестерпучий біль тамує.
Та що той біль! Коли прямує
Він, розхвильований, туди,
Де цвіт ромену, мов сади,
Полонить очі, де вона,
Щаслива, квола і блідна,
Його чекає. Він іде
І руку на чоло кладе, —
І переможно, як весна,
Цілунок вдячності луна.
О, щастя лісових чертогів!
Не вадить радощам розмов
Ні на постелі кров пологів,
Ні на шинелі бою кров.

IV.

Вони прийшли, жахні вандали,
І звично, з лютістю катів,
Немилосердно плюндрували
Запілля сіл і городів.
Димів наш край, гуділи тропи
І чад, отруйний і тяжкий,
Одичавілої Європи
Гойдав повислі мертвяки.
А ми? Що ж ми? Скорботні свідки!
Наш дух терпінням глухо ріс
І тільки стиха, тільки зрідка
Носили багнищами кріс.
Та будь ясна, повстанча куле!
Дзвени, оспівана в піснях!
Це ти прапрадідне минуле
Нам воскрешала по лісах.
Це ти на подвиги водила,
Важкий скеровуючи гнів
На ворогів. О, мідна сило,

Будь славно, куле куренів!
О, будьте славні й ви, хоробрі,
Визволу віддані сини
Що, розмуровуючи обрій,
Підпілля парості снажні
На всю соборну Україну,
Як правди промені, несли.
Витайте в пісні летом чину,
Наснаги гордої посли!
Ви говоріли: «Край Данила
І Володимирів цей край:
З'єднавшись, назвуться снав*».
Тоді, о вороже, втікай!»

І ми, серцями розбуялі,
До лісу йшли. В огні завій,
Мов непокоря на Каялі,
Росли поляки:
— На бій! На бій! . .

*) Майже дослівно — з летючок, розкиданих упівцями на Київщині. —

V.

Раптово блиснуло, рвонуло,
Зарокотало, заревло,
Окрай розбурханого бору,
І все, що в спокої поснуло,
Тривожно й нагло відняло.

— На багна відступ! — із Горлієм,
Твердим керманичем своїм,
Відходить сотня, буревієм
Гранатний кидаючи грім.
Дуднять сполохані діброви,
І дико стогне дальша,
І — мов поранена — луна
Ридає з обширів соснових

А де ж Оксана? Світе мій!
По низовині дісовій
Хиткими багнищами йде
І горне доньку до крудей.

О, серця болю! Зливо мук!
Не віддає нікому з рук
Малої крихітки. Вона,
Простоволоса, мовчазна,
Плекає в гомоні дудоні
Єдину думку: — Доню! Доню!

Навкруг земля — як левій рев.
Злітає віття із дерев,
Кора облупується з тріском,
В'юниться злющим василіском
Руде багно, — Оксана йде
І горне доньку до грудей,
Плекаючи в громах дудоні
Єдину думку: — Доню! Доню! —

Притьмом на бурій суходіл,
На край зубчастого узлісся,
Де молодий сосник розрісся,
Вона виходить, і навпіл
Роздертий, вишитий рукав
На польовому вітрі має.
Куди ж тепер? Снаги немає!
Думки розбіглися уплав,
Дерев'яніють мокрі ноги
І руки терпнуть. Сил нема!
У мозку тьмариться . . .
Сама?

Невже загину край дороги?
Невже не житиму? Й дитя
Не буду бачити? Невже ж то
Назавжди кане в небуття
Мого життя манлива решта?
Але статечний партизан,
Призначений Гордієм джура,
Її піддержує. Повз лан
Перебігають.

Нагло, хмура,
Знесилена, бліда, на мить
Вона спиняється: «Лишіть!
Лишіть мене! Покиньте, друже.
Лишіть мене... Благаю дуже . . .»

І на долині немалій,
Обік розбурханого бору,
Її, знеможену і хвору,
Лишає джура у селі.

VI.

З ім'ям Господнім на пряжках*)
І кров'ю іродською в жилах,
Вони розмножують по схилах
Журбу і розпач, смерть і жах.
Жалоба й жалощі. Несила.
Ридають села навкруги.
Дзьобатий ворон хилить крила,
Шматок довбаючи ноги.
І відбиваються берези
В холоднім склі очей мерця . . .
І з уст до уст летить «есеси!»
Як символ згубного кінця.

З ім'ям Господнім на пряжках
І кров'ю іродською в жилах,
Вони розмножують по схилах
Журбу і розпач, смерть і жах.
І до притахлої Слобідки
Вриваються, як хриплий дзвін,

*) Gott mit uns

І — за втікаючими швидко —
Пускають кулі навздогін.
Село, як вимерло. Борами
Розсипались поліщуки:
В високих зарослях ріки,
Як тіні, бродять лозниками.
Лише Оксана... Світе мій!
Немов у палі малярій,
Лежить недужа. Надовкола
Старі баби й старі діди,
Кому несила утекти,
Понахиляли тужні чола.
Недужа марить... І дитя,
Дитя, що вранці народила,
До серця бистрого биття
Рукою горне. Божа сило!
Недужа марить, в висоту
Уривки слів метає, кличе
Гордія... ще когось... обличчя
Скорботно міниться в поту,
І на уста, чоло гаряче
Лягає жар, пожежа наче.

З ім'ям Господнім на пряжках
І кров'ю іродською в жилах
Проходять німці по хатах
І до солем'яних, похилих,

Турботно викладених стріх
Підносять димні смолоскипи
Під п'яний і недюдський сміх.
Спахують хати. Плачуть липи,
Вогнем обвуглені.

Та ось

В автомашиновому вирі
Попідвіконня затряслось,
І з-за дверей в есес-мундирі
З'явився нелюд . . .

— Hier! Ist da!

Звитяжно крикнув, кинув зором
І повним тулубом, нескорим,
Подавсь назад

Немов вода

Із весняного водограю,
Бензина бризнула на дах . . .
І засміялись — мій одчаю! —
З ім'ям Господнім на пряжках
І кров'ю іродською в жилах,
Зареготали палії.
І, роджені з дахів похилих,
Вогню смертельні ручаї
Захлюпотіли хижим гулом,
Високі зводячи дими.

І хата замкнена з людьми
До неба жалем спалахнула.

Берлін — Авгсбург 1945.

Збірки Яра Славутича:

Співає колос, Авґсбург, 1945.

Гомін віків, Авґсбург, 1946.

Правдоносці, Мюнхен, 1948.

Спрага, Франкфурт н. М., 1950.

Spiegel und Erneuerung, ausgewählt
Gedichte, aus dem Ukrainischen über-
tragen von Volodymyr Derzavyn,
Frankfurt a. M. 1949.

Модерна українська поезія, 1900 - 1950.
Філядельфія, 1950 (критичний огляд).

